

Веннікова В. В.,
асист. кафедри трудового права
Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПОРІВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Останнім часом у вітчизняній правовій літературі, зокрема у працях таких науковців, як Д. О. Єрмоленко, Н. М. Стаховська, В. А. Рудик, з'являються обґрунтування необхідності створення соціальних судів, через велику кількість як соціальних справ у судах, так і самих нормативних актів, що врегульовують ці питання, розібратися в яких дуже важко. Вказані пропозиції, на наш погляд, не позбавлені сенсу, адже вони можуть розвинути конституційний принцип побудови судової системи за спеціалізацією. Такі суди діють у багатьох економічно розвинутих державах і підтвердили свою практичну ефективність.

Як пише Д. О. Єрмоленко, дуже цікавим з цього приводу є довід ФРН, де соціальні суди вже давно стали важливою складовою частиною соціальної держави. Соціальні суди в ФРН здійснюють судочинство у соціальних справах. Вони розглядають публічно-правові спори з питань загальносоціального страхування з виконання законів з соціальних питань. Систему соціальних судів ФРН

утворюють суди трьох рівнів: суд у соціальних справах (палати), який діє як суд першої інстанції; земельний суд у соціальних справах (сенати) займається розглядом апеляцій; федеральний суд у трудових справах (великий сенат і сенати) має право змінити або відмінити рішення будь-якого соціального суду. Діяльність цих судів побудована на принципі трипартизму. Так, наприклад, земельний суд складається з голови і двох засідателів. Як показує практика, значення діяльності системи соціальних судів у ФРН для захисту соціальних прав громадян важко переоцінити.

Щодо вітчизняних реалій, то вважаємо, що такі спеціалізовані суди доцільно створювати на рівні не нижче області (суди першої інстанції). Про їх створення на рівні районів не може бути й мови, бо це призведе до значного зростання штатів, а через економічну ситуацію, що склалася, Україна ще довго не матиме можливість виділяти значні кошти на реформування судової влади, особливо на розширення штатної чисельності різних судів. У крайньому випадку може йтися про створення міжрайонних спеціалізованих судів першої інстанції. На їх розгляд передаватимуться не всі, а окремі категорії справ (родова підсудність).

Погоджуємось також з думкою Н. М. Стаховської про те, що в ході проведення судової реформи, поряд із спеціалізацією судів, слід запровадити більш вузьку спеціалізацію самих суддів за різними правовими галузями, зокрема, з права соціального забезпечення. Оскільки для кваліфікованого розгляду і винесення правильного та об'єктивного рішення по суті спорів, що виникають з соціально-забезпечувальних матеріальних і процедурних правовідносин, суддя повинен бути не лише хорошим спеціалістом в галузі права соціального забезпечення, а й повинен мати чітке уявлення і практичні навички стосовно економіко-фінансового механізму призначення (обчислення) і надання громадянам окремих видів матеріального забезпечення та соціального обслуговування, щоб мати змогу самостійно оцінити правильність і відповідність законодавству будь-яких рішень, дій відповідних органів в галузі соціального забезпечення, які оскаржуються громадянами до суду. На нашу думку, підготовка таких суддів повинна здійснюватись на відповідних курсах в територіальних органах Державної судової адміністрації або ще раніше – під час навчання у ВНЗ.

Також залишаємось солідарними з позицією багатьох науковців щодо актуальності і невідкладності потреби у розробленні і прийнятті спеціального галузевого (з права соціального забез-

печення) нормативного акту, норми якого детально урегульовували б процесуальні відносини в галузі соціального забезпечення. Як вважає Н. М. Стаховська, це міг би бути закон «Про захист прав громадян та вирішення спорів у сфері соціального забезпечення».

У цьому законі, на наш погляд, слід було б встановити переважно судовий порядок вирішення зазначених спорів. Також слід чітко визначити категорії спорів, які доцільно було б вирішувати в адміністративному порядку (наприклад, про строки призначення соціальних виплат, надання соціальних послуг; про затримку і припинення виплати чи надання окремих видів соціального забезпечення, інші), тобто нескладні спори, які не пов'язані з проблемами колізії і порядку застосування правових норм. З урахуванням специфіки і характеру соціально-забезпечувальних правовідносин, потрібно в законі визначити (конкретизувати) різні процесуальні питання стосовно строків і порядку зібрання доказів у справі, залучення свідків і необхідних спеціалістів, підготовки і безпосередньо процесу судового розгляду справи та інші.

Отже, як бачимо, законодавство, яке регламентує порядок розгляду спорів у сфері соціального забезпечення, потребує подальшого удосконалення і науково-теоретичного розроблення.